

УДК 347.2

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8\(14\)-689-701](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8(14)-689-701)

Шаповал Леся Іванівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, Національна академія внутрішніх справ, площа Солом'янська, 1, м. Київ, 03035, тел.: (067) 264-08-99, <https://orcid.org/0000-0003-4503-9075>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Анотація. В даній статті звертається увага на деякі аспекти захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів.

В даний час відбувається активна боротьба між державами та народами за світові ресурси, а також за цивілізаційні цінності, до яких належать об'єкти культурної спадщини. Нині почастишали випадки знищення пам'яток, які є загальносвітовим надбанням людства, насамперед у ході збройних конфліктів.

Незважаючи на пильний інтерес провідних держав світу до питання збереження та захисту культурних цінностей та широку правову регламентацію даного питання, акти розграбування та повного руйнування культурних цінностей досі мають місце. Наприклад, після відкритого воєнного нападу росії на Україну 24 лютого 2022 року, ми можемо побачити, що росія вивозить музейні експонати з окупованих нею територій на Півдні та Сході України. А в окупованому росією Криму здійснюється вивезення артефактів, чисельні несанкціоновані археологічні розкопки, неналежний догляд за об'єктами культурної спадщини. Тому проблеми захисту об'єктів культурної спадщини в Україні і в світі є надзвичайно актуальними.

Звертається увага на те, що особливе значення та роль культурних цінностей у підвищенні рівня культури в суспільстві вимагає від світової спільноти створення умов для збереження та захисту культурних об'єктів як у мирний, так і у воєнний час. Правова регламентація захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту пройшла довгу дорогу від ідеї охорони даних об'єктів на національному рівні до етапу забезпечення їх міжнародно-правового захисту. Тому, наразі актуальною проблемою є гармонізація міжнародного права в галузі захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту.

Збереження та захист культурних цінностей – невід'ємна частина міжнародного культурного співробітництва.

В статті зазначається, що процес еволюції правових норм, спрямованих на захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту, незважаючи на багато позитивних аспектів, багато в чому ще не досконалий і вимагає подальшого спільного розвитку з боку всіх держав.

Під час війни в Україні захист культурних цінностей стає особливо важливим завданням, оскільки конфлікт може спричинити серйозні загрози культурній спадщині країни.

Акцентовано увагу на заходах, які можуть допомогти покращити захист культурних цінностей під час війни.

Підкреслено, що захист культурних цінностей під час війни вимагає злагодженості зусиль різних рівнів влади, громадськості та міжнародного співробітництва. Тільки спільними зусиллями можна зберегти історичну спадщину для майбутніх поколінь.

Ключові слова: культурні цінності, культурні цінності у воєнний період, право на доступ до культурних цінностей, правове регулювання культурних цінностей.

Shapoval Lesia Ivanivna Candidate of legal sciences, associate professor, associate professor of the department of the civil and juridical disciplines, National Academy of Internal Affairs, Solomyanska Square, 1, Kyiv, 03035, tel.: (067) 264-08-99, <https://orcid.org/0000-0003-4503-9075>

SOME ASPECTS OF PROTECTING CULTURAL HERITAGE DURING ARMED CONFLICTS СТАТТЯ АНГ МОВОЮ

Abstract. This article addresses certain aspects of safeguarding cultural heritage during armed conflicts.

Currently, there is an active struggle between states and peoples for global resources, as well as for civilizational values, which include objects of cultural heritage. Instances of destruction of monuments, considered as the common heritage of humanity, have become more frequent, especially during armed conflicts.

Despite the vigilant interest of leading world powers in the preservation and protection of cultural heritage and the extensive legal regulation of this matter, acts of looting and complete destruction of cultural assets still occur. For instance, after Russia's open military aggression against Ukraine on February 24, 2022, it has been observed that Russia is removing museum exhibits from the occupied territories in the South and East of Ukraine. Moreover, in the occupied Crimea, there are numerous unauthorized archaeological excavations, improper care for cultural heritage sites. Therefore, the issues of protecting cultural heritage objects in Ukraine and worldwide remain extremely relevant.

It is emphasized that the special significance and role of cultural heritage in elevating the level of culture in society demand that the global community creates conditions for the preservation and protection of cultural objects both in peacetime and during armed conflicts. The legal regulation of protecting cultural heritage during armed conflict has come a long way, from the idea of preserving such objects at the national level to ensuring their international legal protection. Consequently, the harmonization of international law in the field of protecting cultural heritage during armed conflicts is currently an important issue.

Preservation and protection of cultural heritage are integral parts of international cultural cooperation. The article notes that despite many positive aspects, the evolution of legal norms aimed at protecting cultural heritage during armed conflicts is still imperfect and requires further joint development by all states.

During the war in Ukraine, safeguarding cultural heritage becomes an especially important task as the conflict can pose serious threats to the country's cultural heritage.

Attention is focused on measures that can help improve the protection of cultural heritage during wartime.

It is emphasized that safeguarding cultural heritage during war requires coordination of efforts at various levels of authority, civil society, and international cooperation. Only through joint efforts can we preserve historical heritage for future generations.

Keywords: cultural values, cultural values in wartime, the constitutional right of access to cultural values, legal regulation of cultural values.

Постановка проблеми. Війна в усі періоди існування людства була його невід'ємним і найжорстокішим супутником. Всі війни незмінно супроводжувалися людськими стражданнями, жертвами, руйнуваннями, підірвали економічні і політичні підвалини державності, породжували невіру в справедливість і гуманізм. Тому держави як основні суб'єкти міжнародного права намагалися зменшити згубні наслідки воєн шляхом створення і правового закріплення загальнообов'язкових норм, щоб, по-перше, обмежити воюючі сторони в засобах і методах ведення військових дій і, по-друге, захистити жертв та учасників збройних конфліктів.

Формування законів і звичаїв війни, а також закріплення за ними міжнародно-правового статусу мають довгу історію. Традицій ведення військових дій за загальноприйнятими правилами, а також традицій гуманного ставлення до жертв війни воюючі держави неухильно повинні дотримуватися в армії і на флоті [1].

В даний час відбувається активна боротьба між державами та народами за світові ресурси, а також за цивілізаційні цінності, до яких належать об'єкти

культурної спадщини. Нині почастишали випадки знищення пам'яток, які є загальносвітовим надбанням людства, насамперед у ході збройних конфліктів. Як говорить преамбула Статуту ООН з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) «Думки про війну виникають в умах людей, тому у свідомості людей слід укорінювати ідею захисту миру...» [2].

В Україні на державному обліку перебуває понад 130 тисяч об'єктів культурної спадщини, водночас понад 550 об'єктів зруйновано або пошкоджено внаслідок російської агресії. Війна триває, тому ми кожного дня фіксуємо нові руйнування.

За словами міністра культури та інформаційної політики (далі – МКІП) Олександра Ткаченко частина об'єктів культурної спадщини, яка перебуває на державному обліку, внесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО - особливо під час війни як те, що перебуває під загрозою. «Бо країна-агресор знищує цілеспрямовано все те, що ми так любимо і бережемо, все, що визначає нас як націю», - наголосив очільник МКІП, зауваживши, що кожна втрата культурної пам'ятки України - це втрата для світового надбання. «Культурна спадщина - це ключовий елемент ідентифікації української нації та фактор національної безпеки України. Війна стала поштовхом для трансформації розуміння останнього. Саме тому ми піднімаємо культурну спадщину - пам'ятки історії та культури, визначні місця та традиції - на новий рівень значимості для кожного всередині країни та у світі», - наголосив Ткаченко [3].

Варто зазначити, що свідомо руйнація об'єктів культурної спадщини обумовлена неприйняттям чужих поглядів, ідей та думок. Метою знищення пам'яток є вбивство душі людини, її історії, культури та релігії, щоб згодом стерти всі сліди її існування. Таким чином, інша культура, релігія використовується як виправдання злочинних дій щодо пам'яток. Це дозволяє кваліфікувати руйнування об'єктів спадщини, вчинене з метою знищити історію та культуру народу як терористичний злочин, який підриває мир та міжнародну безпеку.

Збереження культурних цінностей є одним із пріоритетних завдань світової спільноти. Можна зауважити, що у світі немає загальносвітових розроблених засобів захисту культурних цінностей. Захист культурних цінностей переважно здійснюється внутрішньодержавними засобами. Держава самостійно здійснює діяльність з охорони культурної спадщини. Однак на сьогоднішній день міжнародно-правовий захист культурних цінностей є одним із пріоритетних завдань світової спільноти. У яких випадках міжнародно-правовий захист є найбільш значущим?

1) Насамперед, він важливий для збереження об'єктів культурної спадщини, що мають всесвітнє значення, оскільки вони зберігають багатовікову історію та є унікальними пам'ятками.

2) Також він потрібен об'єктам культурної спадщини під час збройного конфлікту. Зазначимо, що об'єкти всесвітньої спадщини, як правило, найбільш уразливі у військовій ситуації.

Виходячи з вищесказаного, логічно проаналізувати існуючий міжнародно-правовий механізм захисту культурних цінностей у період збройного конфлікту та запропонувати заходи щодо його поліпшення. Можна зауважити, що такий крок стане мірою профілактики терористичної діяльності у світі, а отже, є ще одним кроком, який вживається для забезпечення безпеки у світовій спільноті. Слід розуміти, що вирішити цю проблему можна лише за умови об'єднання зусиль усіх держав.

На сьогоднішній день ми можемо побачити, що росія вивозить музейні експонати з окупованих нею територій на Півдні та Сході України. Також слід не забувати про окуповану росією АР Крим, на території якої, за даними представника Президента України в АР Крим, наданими ЮНЕСКО, росія здійснює вивезення артефактів, чисельні несанкціоновані археологічні розкопки, знахідки від яких вивозить до росії або продає на чорному ринку, неналежно доглядає за об'єктом культурної спадщини Херсонесом Таврійським [4].

Тому проблеми захисту об'єктів культурної спадщини є надзвичайно актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий доробок у цьому контексті складають наукові праці таких науковців: В.І. Акуленко, І.А. Бірюкова, М.М. Богуславського, Н.Д. Бобоедова, М.І. Брагінського, А.В. Головизина, Ю.О. Заїка, М.В. Васильєва, Р.Б. Булатова, О.Г. Васнева, С.Г. Долгова, Є.Ю. Єгорової, Т.В. Дуденко, Т. В. Курило, Д.В. Мазейна, Н.І. Мінаєва, В.Ф. Зверховської, С.Н. Молчанова, Т.Г. Каткова, К.І. Скловського, Е.Л. Король, В.О. Нешатаєва, Є.О. Харитонова та інших.

Мета статті – дослідження деяких аспектів захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Варто зауважити, що спочатку спроби захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів здійснювалися не так на міжнародному, як на національному рівні. Задовго до Гаазької конвенції 1954 року політичні лідери США під час Громадянської війни Півночі і Півдня відіграли важливу роль у розвитку сучасного права про захист культурних цінностей під час збройних конфліктів. Кодекс Лібера 1863, названий на честь свого автора, став основою для всіх сучасних міжнародних угод, що охороняють культурні цінності у разі війни. Кодекс визначав культурну власність як форму «приватної власності» суб'єкта, проте вищих стандартів захисту та збереження, ніж державна власність. Даний внутрішньо-державний правовий акт вплинув на все подальше міжнародне право, хоча і був

призначений для використання в контексті неміжнародного збройного конфлікту [5, с. 16].

На міжнародному рівні перші згадки про необхідність захисту культурних цінностей відносяться до Брюссельської міжнародної конференції 1874 року з кодифікації законів та звичаїв війни, в рамках якої було розглянуто Брюссельську декларацію про закони та звичаї війни.

Цього літа виповнюється 149 років з часу проведення Брюссельської конференції 1874 р., що знаменувала собою першу спробу європейських держав сформулювати та затвердити на міжнародному рівні загальнообов'язкові норми, які б урегульовували правила ведення війни [8].

У наступні 25 років після проведення Брюссельської конференції відзначається швидкий розвиток законів ведення збройних конфліктів і, зокрема, міжнародно-правових документів, що стосуються захисту культурних цінностей у збройних конфліктах.

Прийнята у 1907 році IV Гаазька конвенція про закони та звичаї сухопутної війни стала визначальним джерелом міжнародного права про захист культурних цінностей на найближчі кілька десятиліть. Конвенція вкотре працювалася ретельно, з урахуванням загальних правил, спрямованих проти руйнувань культурних цінностей та військових реалій того часу.

Важливим нововведенням було розширення (порівняно з Брюссельською декларацією 1874 р.) переліку гарантованих до захисту культурних цінностей, а також поява умови про невикористання їх у військових цілях.

Стаття 25 Гаазької конвенції забороняє атаки на незахищені міста, будівлі чи житлові приміщення. Важливо відзначити, що Гаазька конвенція 1907 року також вимагає від сторони, що обороняється, «вказувати на наявність таких будов чи місць відрізняючими чи видимими знаками». Поява цієї норми закладає основу одного з головних елементів захисту культурних цінностей у разі збройного конфлікту.

Головним випробуванням ефективності Гаазької конвенції 1907 стала Перша світова війна. Руйнування французьких та бельгійських церков, кафедральних соборів, бібліотек та музеїв показали неефективність існуючих заходів щодо захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту.

Зважаючи на військову ситуацію, спроби покращити правову регламентацію цього питання не робилися країнами аж до 1935 року.

Провідну роль розробці заходів міжнародно-правового захисту культурних цінностей та інститутів відіграв великий художник, поет, учений та гуманіст М. К. Періх. Він вважав культуру головною рухомою силою на шляху вдосконалення людського суспільства. М. К. Періх стверджував ідею необхідності особливої охорони давніх національних скарбів, що втілилася потім у концепцію відродження людства через порятунок світової культури.

У 1929 році Реріх підготував і опублікував кількома іноземними мовами проект договору про захист культурних цінностей, супроводивши його зверненням до урядів і народів усіх країн.

Проект отримав всесвітню популярність та широкий відгук серед світової громадськості. У багатьох країнах було створено комітети на підтримку Пакту Реріха.

У 1935 році у Вашингтоні відбулася Конференція, під час якої керівники 21 держави американського континенту прийняли Міжнародний договір «Про охорону художніх та наукових установ та історичних пам'яток», відомий як Пакт Реріха.

Незважаючи на те, що багато положень Пакту Реріха відображають положення Гаазької конвенції 1907 року, захист культурних цінностей, що міститься в ньому значно вище. Конвенція забезпечує історичним, художнім, науковим та освітнім об'єктам нейтралітет під час збройних дій. Пакт Реріха говорить, що сторони повинні «поважати та захищати» ці об'єкти. Цікаво відзначити, що Пакт Реріха також передбачає обмін списками культурних цінностей між воюючими сторонами «для необхідного захисту».

Подальший розвиток інституту захисту культурних цінностей пов'язаний з подіями Другої світової війни. У Декларації Урядів США, СРСР, Великобританії, Французького національного комітету та інших країн антигітлерівської коаліції від 5 січня 1943 року затверджувався намір країн зробити все можливе «для ліквідації методів позбавлення власності, що практикувалося урядами, з якими вони знаходяться у стані війни». Це попередження було зроблено у відповідь на політику відкритого розграбування власності окупованих держав.

У відповідь на величезні втрати та руйнування культурних цінностей під час Другої світової війни світова спільнота прийняла в 1954 році Гаазьку конвенцію про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. Конвенція стала першим міжнародним договором, присвяченим виключно захисту культурних цінностей під час війни. Багато положень з Гаазької конвенції 1954 року спираються на принципи, встановлені в більш ранніх міжнародних угодах.

Україна є стороною даної Конвенції. Згідно зі статтею 1 даної Конвенції **культурними цінностями є:**

(А) цінності, рухомі чи нерухомі, які мають велике значення для культурної спадщини кожного народу, такі як пам'ятники архітектури, мистецтва або історії, релігійні або світські, археологічні розташування, архітектурні ансамблі, визначені як такі, що представляють історичний або художній інтерес, твори мистецтва, рукописи, книги, інші предмети художнього, історичного чи археологічного значення, а також наукові колекції

або важливі колекції книг, архівних матеріалів або репродукцій цінностей, зазначених вище;

(В) будівлі, головним і дійсним призначенням яких є збереження або експонування рухомих культурних цінностей, зазначених у пункті (а), такі як музеї, великі бібліотеки, сховища архівів, а також укриття, призначені для збереження в разі збройного конфлікту рухомих культурних цінностей, зазначених у пункті (а);

(С) центри, в яких є значна кількість культурних цінностей, зазначених у пунктах (а) і (б), так звані «центри зосередження культурних цінностей» [6].

Найважливіші норми, включені до Гаазької конвенції, встановлюють:

1) загальне зобов'язання держав поважати культурні цінності, розташовані на їхній власній території, а також на території інших країн; заборона використання цих цінностей, споруд для їх захисту та безпосередньо прилеглих до них ділянок з метою, які можуть призвести до руйнування або пошкодження цих цінностей у разі збройного конфлікту, та утримання від будь-якого ворожого акта, спрямованого проти цих цінностей (п. 1 ст. 4);

2) зобов'язання держав забороняти, попереджати і, якщо необхідно, припиняти будь-які акти крадіжки, пограбування або незаконного присвоєння культурних цінностей у будь-якій формі, будь-які акти вандалізму щодо культурних цінностей, а також реквізицію рухомих культурних цінностей, розташованих на території іншої сторони (п. 3 ст. 4);

3) заборона на звільнення сторони від зобов'язань з охорони культурних цінностей на підставі неприйняття протилежною стороною заходів з охорони культурних цінностей ще у мирний час (п. 5 ст. 4);

4) обов'язок держави, яка здійснює окупаційні дії підтримувати зусилля компетентної національної влади окупованої території з метою забезпечити охорону та збереження її культурних цінностей (п. 1 ст. 5);

5) при необхідності термінового втручання для збереження культурних цінностей на окупованій території вжиття необхідних заходів державою, що окупує, з охорони цих цінностей у тісній співпраці з національною владою (п. 2 ст. 6).

Наприкінці ХХ століття міжнародне співтовариство, ґрунтуючись на багатому міжнародному досвіді правового захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів, з урахуванням чинних норм міжнародного права, створило Другий протокол 1999 до Гаазької конвенції 1954 року про захист культурних цінностей у разі конфлікту. Це стало найважливішою подією у міжнародному праві, оскільки Другий протокол значно розширив сферу захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів: було введено конкретні підготовчі заходи, які вживаються у мирний час для захисту культурних цінностей; визначено правопорушення та заходи їх припинення

проти культурних об'єктів та їх захисту; створено інституційний механізм захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту в особі Комітету із захисту культурних цінностей та Фонду для захисту культурних цінностей.

Відповідно до положень Конвенції та двох протоколів, прийнятих у доповненні до неї (1954, 1999 р.р.) [7] культурні цінності можуть бути взяті під загальний захист (ст. 2) та під спеціальний (ст.8).

1) Загальний захист має на увазі захист будь-якого об'єкта, який підпадає під конвенційне визначення «культурні цінності». Проте Гаазька конвенція не встановлює чітких правил загального захисту об'єктів культури. У науці міжнародного права пропонується конкретизувати заходи загального захисту охорони культурних цінностей. Вважаємо, що загальний режим повинен включати: складання переліків; планування надзвичайних заходів щодо захисту від пожеж та руйнування конструкцій; підготовку до вивезення рухомих культурних цінностей або забезпечення їх належного захисту на місцях; призначення компетентної влади, яка відповідає за охорону культурних цінностей.

Можна зауважити, що перелічені вище заходи є лише пропозицією. Було б логічним закріпити їх у Гаазькій конвенції 1954 р. Це сприятиме підвищенню регулятивної ефективності конвенційних норм.

2) Метою спеціального захисту є збереження «нерухомих культурних цінностей, що мають дуже велике значення» (ч. 1 ст. 8 Гаазької конвенції). Ця категорія цінностей згідно зі ст.9 конвенції користується імунітетом (такі об'єкти не повинні використовуватись у військових цілях).

Привертає до себе увагу неконкретність у Гаазькій конвенції міжнародно-правового терміна «культурна цінність, має дуже велике значення». Логічно запропонувати закріпити критерії для ідентифікації таких об'єктів у Гаазькій конвенції.

З іншого боку, лише міжнародно-правового закріплення спеціального захисту недостатньо. Можливо, було б дієвим закріпити в Гаазькій конвенції спеціалізований орган з охорони та захисту особливо значимих культурних цінностей. В даний час у міжнародному просторі охороною та захистом культурних цінностей займаються дві міжурядові організації: ЮНЕСКО та Міжнародний дослідницький центр зі збереження та реставрації культурних цінностей (ICCRROM). Проаналізуємо особливості їхньої діяльності.

1) ЮНЕСКО – це організація, в діяльність якої входить робота з розширення співробітництва держав та народів у галузі освіти, науки та культури. Стаття 3 Статуту ЮНЕСКО особливо наголошує, що організація відмовляється «від будь-якого втручання у справи, які по суті входять у внутрішню компетенцію цих країн». Таким чином, ЮНЕСКО в силу статутних обмежень не забезпечує повною мірою захист культурних цінностей. Це згубно впливає на їх збереження під час збройних конфліктів.

2) Метою діяльності ICCROM є розвиток співробітництва у сфері збереження та реставрації, а також привернення уваги до важливості культурної спадщини. Однак його робота обмежується лише збиранням інформації про культурні цінності, що потребують реставрації, та організація навчання та дослідження в галузі їх збереження та реставрації. Отже, ICCROM не робить конкретних дій, вкладених у збереження культурної спадщини.

Хотілося б звернути увагу на необхідність спільної роботи держав на полях самітів або конференцій, присвячених охороні всесвітньої культурної спадщини. Її метою стала б профілактика знищення культурних цінностей, виховання в молоді та підростаючому поколінні поваги до історії, її культури, пам'яті інших держав та народів. Потрібно розуміти, що лише спільно держави зможуть вирішити проблеми знищення пам'яток та стирання культури. Соціуму потрібно навчитися дбайливо ставитися до своєї історії, традицій та звичаїв. Це, у свою чергу, стане першим глобальним кроком на шляху вирішення проблеми загальносвітових конфліктів і першим пунктом у забезпеченні миру та безпеки на всій планеті, а отже, і до розвитку суспільства.

Незважаючи на пильний інтерес провідних держав світу до питання збереження та захисту культурних цінностей та широку правову регламентацію даного питання, акти розграбування та повного руйнування культурних цінностей досі мають місце: наприклад, розграбування Національного музею в Багдаді в 2003 році, бомбардування античних міст Сабрата та Лаптіс Магна в Лівії у 2011 році.

Після трагедії знищення статуй Будди у Баміані (Афганістан) у березні 2001 року Генеральна конференція ЮНЕСКО у найкоротші терміни розробила Декларацію ЮНЕСКО, яка стосується навмисного руйнування культурної спадщини Положення V «Охорона культурної спадщини у разі збройного конфлікту, включаючи випадки окупації» передбачено таке: «Державам, які залучені до збройного конфлікту, що має міжнародний чи неміжнародний характер, включаючи випадок окупації, слід вживати всіх відповідних заходів для здійснення своєї діяльності таким чином, при якому забезпечується охорона культурної спадщини відповідно до звичайного міжнародного права та принципів і цілей міжнародних угод і рекомендацій ЮНЕСКО про охорону такої спадщини в ході військових дій» [9, с. 149].

Висновки. Підводячи підсумок вище викладеному, хочемо зазначити, що особливе значення та роль культурних цінностей у підвищенні рівня культури в суспільстві вимагає від світової спільноти створення умов для збереження та захисту культурних об'єктів як у мирний, так і у воєнний час. Правова регламентація захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту пройшла довгу дорогу від ідеї охорони даних об'єктів на національному рівні до етапу забезпечення їх міжнародно-правового захисту

Тому, наразі актуальною проблемою є гармонізація міжнародного права в галузі захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту.

Збереження та захист культурних цінностей — невід'ємна частина міжнародного культурного співробітництва. На сьогоднішній день можна констатувати, що процес еволюції правових норм, спрямованих на захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту, незважаючи на багато позитивних аспектів, багато в чому ще не досконалий і вимагає подальшого спільного розвитку з боку всіх держав.

Під час війни в Україні захист культурних цінностей стає особливо важливим завданням, оскільки конфлікт може спричинити серйозні загрози культурній спадщині країни. Ось кілька заходів, які можуть допомогти покращити захист культурних цінностей під час війни:

- законодавство і міжнародні договори: забезпечення наявності ефективного законодавства та міжнародних договорів, що забороняють спричинення шкоди культурним об'єктам під час війни. Україна повинна активно працювати з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО, для захисту своєї культурної спадщини.

- Інвентаризація та документація: проведення інвентаризації всіх культурних цінностей, включаючи пам'ятки архітектури, мистецтва, археологічні розкопки та інше. Це дозволить зберегти інформацію про культурні об'єкти і сприятиме їх відновленню після війни.

- Евакуація цінних артефактів: для уникнення втрат культурних цінностей під час активних бойових дій їх можна евакуювати у безпечні області країни або на міжнародні спеціалізовані об'єкти зберігання.

- Заборона незаконної торгівлі артефактами: запровадження суворих заходів для боротьби з брехливими дилерами та торговцями культурними цінностями, що незаконно вивозять артефакти з країни.

- Будівництво сховищ і захисних споруд: забезпечення наявності сховищ та захисних споруд для культурних цінностей з метою уникнення їх пошкодження внаслідок військових дій або природних катастроф.

- Освіта і свідомість: проведення освітніх кампаній серед населення та військових про важливість збереження культурної спадщини під час воєнних дій. Це допоможе створити підтримку та звідси - практичні дії для захисту цінностей.

- Співпраця з міжнародними партнерами: активна співпраця з міжнародними організаціями та іншими країнами з метою підтримки і захисту культурних цінностей України.

Важливо розуміти, що захист культурних цінностей під час війни вимагає злагодженості зусиль різних рівнів влади, громадськості та міжнародного співробітництва. Тільки спільними зусиллями можна зберегти історичну спадщину для майбутніх поколінь.

Література:

1. Основні положення міжнародного гуманітарного права. URL: http://www.pollawlife.com.ua/2021/03/blog-post_28.html
2. Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури від 16 листопада 1945 р. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00YP4776AD> (дата звернення: 14.07.2023).
3. Інтерв'ю з міністром культури та інформаційної політики Олександром Ткаченко. 18.04.2023 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3697417-v-ukraini-zrujnovani-abo-poskodzeni-ponad-550-obektiv-kulturnoi-spadsini-tkacenko.html>
4. Захист культурної спадщини під час війни — аналіз положень міжнародного гуманітарного права. <https://pravo.ua/zakhyst-kulturnoi-spadsinchyny-pid-chas-viiny-analiz-polozhen-mhp/>
5. Williams S.A. The international and national protection of movable cultural property a comparative study. New York: Ocena publications, INC. Dobbs Ferry, 1978. 428 p.
6. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. ООН; Міжнародний документ від 14.05.1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_721#Text (дата звернення: 14.07.2023).
7. Протокол про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. ООН; Протокол, Міжнародний документ від 14.05.1954. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_722#Text (дата звернення: 14.07.2023).
8. Акімов М.О. Брюссельська конференція 1874 року та її значення у міжнародному гуманітарному праві. http://www.lex-line.com.ua/?language=us&go=full_article&id=2558
9. Декларація ЮНЕСКО, яка стосується навмисного руйнування культурної спадщини (прийнята Генеральною конференцією на 32-й сесії; Париж, 17 жовтня 2003). Захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. *Міжнародний журнал Червоного Хреста*. 2004. № 854. С. 147–153.

References:

1. Osnovni polozhennia mizhnarodnoho humanitarnoho prava [The fundamental principles of international humanitarian law] (n.d.). Retrieved from http://www.pollawlife.com.ua/2021/03/blog-post_28.html [in Ukrainian].
2. Statut Organizacii Ob'ednanih Nacij [The Statute of the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO)]. (n.d). consultant.parus.ua Retrieved from <http://consultant.parus.ua/?doc=00YP4776AD> [in Ukrainian].
3. Interviu z ministrom kultury ta informatsiinoi polityky Oleksandrom Tkachenko. 18.04.2023 roku. [Interview with the Minister of Culture and Information Policy, Oleksandr Tkachenko. 18.04.2023]. ukrinform.ua Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3697417-v-ukraini-zrujnovani-abo-poskodzeni-ponad-550-obektiv-kulturnoi-spadsini-tkacenko.html> [in Ukrainian].
4. Zakhyst kulturnoi spadshchyny pid chas viiny — analiz polozhen mizhnarodnoho humanitarnoho prava [Protecting Cultural Heritage During Wartime: An Analysis of International Humanitarian Law Provisions]. pravo.ua Retrieved from <https://pravo.ua/zakhyst-kulturnoi-spadsinchyny-pid-chas-viiny-analiz-polozhen-mhp/> [in Ukrainian].
5. Williams S.A. The international and national protection of movable cultural property a comparative study. New York: Ocena publications, INC. Dobbs Ferry, 1978. 428 p.

6. Konventsiiia pro zakhyst kulturnykh tsinnostei u vypadku zbroinoho konfliktu. OON; Mizhnarodnyi dokument vid 14.05.1954 r. [Convention on the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. UN; International Document]. zakon.rada.gov.ua Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_721#Text [in Ukrainian].

7. Protokol pro zakhyst kulturnykh tsinnostei u vypadku zbroinoho konfliktu. OON; Protokol, Mizhnarodnyi dokument vid 14.05.1954. [Protocol on the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. UN; Protocol, International Document] (n.d). zakon.rada.gov.ua Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_722#Text [in Ukrainian].

8. Akimov M.O. Briusselska konferentsiia 1874 roku ta yii znachennia u mizhnarodnomu humanitarnomu pravi [The Brussels Conference of 1874 and its significance in international humanitarian law.]. lex-line.com.ua Retrieved from http://www.lex-line.com.ua/?language=us&go=full_article&id=2558 [in Ukrainian].

9. Deklaratsiia YuNESKO, yaka stosuietsia navmysnoho ruinuvannia kulturnoi spadshchyny (pryiniata Heneralnoi konferentsiiei na 32-y sesii; Paryzh, 17 zhovtnia 2003). Zakhyst kulturnykh tsinnostei u razi zbroinoho konfliktu. 2004. [UNESCO Declaration concerning the Intentional Destruction of Cultural Heritage (adopted by the General Conference at its 32nd session; Paris, 17 October 2003). Protecting Cultural Property in the Event of Armed Conflict]. Mizhnarodnyi zhurnal Chervonoho Khresta – International Red Cross Journal. 854. 147–153 [in Ukrainian].